

บทที่ 2

กฎแห่งกรรมในพุทธธรรม หลักอทิปปัจจยตา (กรรมและกรรมมักขยะ)

พุทธปรัชญามีหลักธรรมที่ครอบคลุมทั้งสังขตธรรมและอสังขตธรรม ว่าด้วยกฎเกณฑ์ที่อิงอาศัยธรรมชาติตามหลักอทิปปัจจยตาปฏิจจสมุปบาท สภาวะทั้งหลายดังกล่าวไม่เที่ยง มีการเปลี่ยนแปลงและเป็นอนัตตา เป็นไปตามกฎไตรลักษณ์ ซึ่งเป็นกฎธรรมชาติที่เรียกว่า ธรรมนิยาม มี 3 ประการ (อง.ติก. 20/576) คือ

1. สัพเพ สงฺขารา อนิจฺจา (สังขารคือ สังขตธรรมทั้งปวงเป็นทุกข์)
2. สัพเพ สงฺขารา ทุกฺขา (สังขารคือ สังขตธรรมทั้งปวงเป็นทุกข์)
3. สัพเพ ธมฺมา อนตฺตา (ธรรมคือ สังขตธรรมและอสังขตธรรมหรือสังขารและวิสังขารทั้งปวงไม่ใช่ตัวตน)

สังขตธรรมและอสังขตธรรมเหล่านี้เกิดก่อนการประกาศหลักพุทธธรรม เป็นอยู่อย่างนั้นเอง คือ เป็นไปตามกฎไตรลักษณ์ แม้พระพุทธเจ้าจะเสด็จอุบัติขึ้นมาในโลกนี้หรือไม่ก็ตาม พระพุทธเจ้าเพียงผู้ค้นพบ คือ เป็นไปตามกฎไตรลักษณ์ แล้วเปิดเผยหรือประกาศแก่ชาวโลก

เราควรจะทำความเข้าใจก่อนก็คือ ความหมายของคำว่า “ธรรม” ซึ่งเป็นศัพท์วิชาการของพุทธปรัชญา ในบรรดาคำทั้งหลายไม่มีคำใดที่จะมีความหมายกว้างไปกว่า “ธรรม” ศัพท์นี้มาจากศัพท์ ธรรม ในภาษาสันสกฤต ซึ่งตรงกับศัพท์ในภาษาบาลีว่า ธมฺม หรือธรรม 2 ประการ (อภิ.ส. 34/705) ดังนี้

1. รูปธรรม (สภาวะอันเป็นรูป, สิ่งที่มีรูป ได้แก่ รูปขันธ์ทั้งหมด)
2. อรูปธรรม (สภาวะไม่ใช่รูป, สิ่งที่ไม่ใช่รูป ได้แก่ นามขันธ์ 4 และนิพพาน)

คำว่า “ธรรม” มีหลายนัย มีนัยลึกซึ้งและละเอียด แต่พุทธทาสภิกขุได้นิยามคำว่า “ธรรม” ว่ามี 4 นัย ดังนี้ (อโณทัย อาตมา, 2544 : 46)

1. ตัวธรรมชาติแท้ๆ นั้น ก็เรียกว่า “ธรรม”
2. กฎเกณฑ์ของธรรมชาตินั้น ก็เรียกว่า “ธรรม”
3. หน้าที่ที่มนุษย์จะต้องประพฤติให้ถูกต้องตามกฎธรรมชาตินั้น ก็เรียกว่า “ธรรม”
4. ผลอันใดเกิดขึ้นจากการประพฤติปฏิบัติถูกต้องตามกฎธรรมชาตินั้น ก็เรียกว่า

“ธรรม” เหมือนกัน

ความหมายของกรรม

คำว่า กรรม ตามทัศนะของพุทธปรัชญามีความหมายดังต่อไปนี้

1. กรรมแปลตามศัพท์ว่า การกระทำ หรือการงาน แต่ในทางหลักธรรมหมายถึง การกระทำของบุคคล ซึ่งประกอบไปด้วยเจตนาหรือเป็นการกระทำที่มีการตั้งใจ ถ้าการกระทำใดๆ ไม่มีเจตนา การกระทำอย่างนั้นจะไม่เรียกว่าเป็นกรรม แต่เรียกว่า “กิริยา” ตามความหมายทางธรรม ดังจะเห็นได้จากพระพุทธดำรัสที่ว่า “ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เรากล่าวเจตนาว่าเป็นกรรม บุคคลจงใจแล้วจึงกระทำกรรมด้วยกาย ด้วยวาจา ด้วยใจ” (เจตนาหิ ภิกขเว กมฺมิ วทามิ เจตยิตฺวา กมฺมิ กโรติ กาเยน วาจาย มนสา) (อง.ฉก. 22/63)

2. กรรมแปลตามพฤติกรรมของผู้กระทำซึ่งเป็นการกระทำของบุคคลที่ยังมีกิเลส โดยอาศัยจากหลักของวิภูฏะ 3 ประการ ซึ่งมีสภาพหมุนเวียนสืบทอดกันตลอดไป การกระทำการอย่างนี้ทำให้ผู้กระทำกรรมเกิดการเวียนว่ายตายเกิดอย่างต่อเนื่อง เพราะมันเป็นวงจรแห่งความทุกข์ อันได้แก่ กิเลส ซึ่งเป็นสภาพทำให้จิตเศร้าหมองเป็นเหตุให้เกิดกรรม ซึ่งมีความตั้งใจหรือมีเจตนาในการกระทำ อันจะส่งผลที่จะเวียนมาสู่ผู้กระทำการอย่างนั้นที่เรียกว่าวิบาก ซึ่งสามารถอธิบายได้ว่า “กิเลสเป็นเหตุให้เกิดกรรม เมื่อทำกรรมได้รับวิบากคือผลของกรรมนั้น อันเป็นปัจจัยให้เกิดกิเลส แล้วทำกรรมหมุนเวียนต่อไปอีก” (พระเทพเวที, (ประยุทธ์ ปยุตโต) 2531 : 83)

3. กรรมที่บุคคลกระทำแล้วจะไม่สิ้นสุดเมื่อกระทำสำเร็จ เพราะกรรมยังมีการให้ผลต่อเนื่อง หมายความว่า เมื่อกระทำกรรมลงไปแล้วย่อมบังเกิดผลขึ้นแน่นอน ซึ่งจะเห็นได้จากพระพุทธดำรัสที่ว่า “ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ธรรมชาติ 3 อย่างนี้ เป็นเหตุให้เกิดกรรม 3 อย่าง เป็นไฉน คือ โลกะ ๑ โทสะ ๑ โมหะ ๑ ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย กรรมใดซึ่งบุคคลทำด้วยความโลภ เกิดแต่ความโลภ มีความโลภเป็นเหตุ มีความโลภเป็นแดนเกิด กรรมนั้นเป็นอกุศล กรรมนั้นมีโทษ กรรมนั้นมีทุกข์เป็นผล กรรมนั้นเป็นไปเพื่อเกิดกรรมต่อไป กรรมนั้นไม่เป็นไปเพื่อความดับกรรม

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย กรรมใดซึ่งบุคคลทำด้วยความโกรธ เกิดแต่ความโกรธ มีความโกรธเป็นเหตุ มีความโกรธเป็นแดนเกิด กรรมนั้นเป็นอกุศล กรรมนั้นมีโทษ กรรมนั้นมีทุกข์เป็นผลกรรมนั้นเป็นไปเพื่อเกิดกรรมต่อไป กรรมนั้นไม่เป็นไปเพื่อความดับกรรม ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย กรรมใดซึ่งบุคคลทำด้วยความหลง เกิดแต่ความหลง มีความหลงเป็นเหตุ มีความหลงเป็นแดนเกิด กรรมนั้น เป็นอกุศล กรรมนั้นมีโทษ กรรมนั้นมีทุกข์เป็นผล กรรมนั้นเป็นไปเพื่อเกิดกรรมต่อไป กรรมนั้นไม่เป็นไปเพื่อความดับกรรม

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ธรรมชาติ 3 อย่างนี้ เป็นเหตุเพื่อให้เกิดกรรม 3 อย่าง เป็นไฉน คือ โลกะ ๑ โทสะ ๑ โมหะ ๑ ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย กรรมใดซึ่งบุคคลทำด้วยความไม่โลภ เกิดแต่

ความไม่โลภ มีความไม่โลภเป็นเหตุ มีความไม่โลภเป็นแดนเกิด กรรมนั้นเป็นอกุศล กรรมนั้นไม่มีโทษ กรรมนั้นมีสุขเป็นผล กรรมนั้นเป็นไปเพื่อความดับกรรม กรรมนั้นไม่เป็นไปเพื่อเกิดกรรมต่อไป

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย กรรมใดซึ่งบุคคลทำด้วยความไม่โกรธ เกิดแต่ความไม่โกรธ มีความไม่โกรธเป็นเหตุ มีความไม่โกรธเป็นแดนเกิด กรรมนั้นเป็นกุศล กรรมนั้นไม่มีโทษ กรรมนั้นมีสุขเป็นผล กรรมนั้นเป็นไปเพื่อความดับกรรม กรรมนั้นไม่เป็นไปเพื่อเกิดกรรมต่อไป

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย กรรมใดที่บุคคลทำด้วยความไม่หลง เกิดแต่ความไม่หลง มีความไม่หลงเป็นเหตุ มีความไม่หลงเป็นแดนเกิด กรรมนั้นไม่มีโทษ กรรมนั้นมีสุขเป็นผล กรรมนั้นเป็นด้วยความดับกรรม กรรมนั้นไม่เป็นไปเพื่อเกิดกรรมต่อไป

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ธรรมชาติ 3 อย่างนี้แล เป็นเหตุให้เกิดกรรม

“(อง.ติก. 20/1036)

หลักพระพุทธดำรัสนั้นหมายความว่า การกระทำที่ก่อให้เกิดกรรมด้วยอำนาจของกิเลสอันใด ถ้ากิเลสอันนั้นยังไม่หมดไปจากสันดานของผู้กระทำ กรรมที่กระทำนั้นย่อมจะต้องให้ผลอย่างแน่นอน ไม่วันนี้ก็พรุ่งนี้ ไม่ชาตินี้ก็ชาติหน้า กรรมจะติดตามตัวผู้กระทำไปเหมือนดังเงาติดตามตนเองไปฉันนั้น ตามธรรมดาการกระทำกรรมทุกอย่างจะให้ผลก็ต่อเมื่อกรรมนั้นมีโอกาส ถ้าได้โอกาสเมื่อไรก็ให้ผลในชาตินี้ ถ้าในชาตินี้ไม่ได้โอกาสนั้นก็ให้ผลในชาติต่อไป เช่น เสือจ้องมองตะครุบเหยื่อ มันจะกวาดสายตาค้นเหยื่ออยู่ตลอดเวลา เมื่อเหยื่อเผลอหรือเข้ามาใกล้ ใกล้ระยะที่มันจะกระโดดตะครุบได้ เสือจะใช้โอกาสนั้นทันที การที่เหยื่อยิ่งหนีสุดฝีเท้า เสือก็จะวิ่งไล่ตามติดเมื่อทันเหยื่อตรงไหนก็ตัดสินใจตะครุบเหยื่อกินเป็นอาหารทันที การไล่ล่าของเสือทำให้เราเห็นผลการกระทำหรือกฎแห่งกรรมที่ให้ผลในขณะนี้หรือในช่วงเวลาต่อไป “ตราบใดที่โลภะ โทสะ โมหะ ยังไม่ขาดจากสันดาน กรรมที่ทำไว้แล้วด้วยอำนาจของกิเลสเหล่านี้ย่อมไม่สูญ ย่อมจะก่อให้เกิดผลคราวใดคราวหนึ่งจนได้” (พร รัตนสุวรรณ 2499 : 35) อย่างไรก็ตามแม้เราจะมองความหมายของกรรมครบทั้ง 3 ประการนี้ เพราะได้ความหมายอย่างสมบูรณ์แบบในกระบวนการของกรรม แต่ก็ขอสรุปให้เข้าใจว่า เราจะต้องถือเอาความหมายของกรรมในแง่ความจงใจหรือเจตนาเป็นหลักฐานที่สำคัญที่สุด เพราะความจงใจเป็นใหญ่ที่จะนำบุคคลเข้าไปเกี่ยวข้องกับสรรพสิ่ง การจะเกี่ยวข้องกับสิ่งทั้งหลายอย่างไรนั้นก็ขึ้นอยู่กับกรรมปฏิบัติตอบสนองต่อสิ่งทั้งหลาย ไม่มีจะเป็นการปรุงแต่งหรือมีการดัดแปลงส่งเสริมกันอย่างไร จะเป็นแนวทางแสดงออกของกุศลกรรมหรืออกุศลกรรมในรูปของกิเลสตัณหาหรือในรูปของอโลภะ อโทสะ และอโมหะ ทั้งหมดนั้นย่อมเป็นความจงใจที่มีความเป็นอิสระในการกระทำ แต่การกระทำอะไร กระทำไปโดยไม่มี ความจงใจ การกระทำนั้นย่อมไม่บังเกิดผลตามกฎแห่งกรรมดังกล่าวมา

กรรมในฐานะเป็นกฎธรรมชาติ

พุทธปรัชญาสอนหลักความเป็นจริงว่า สรรพสิ่งไม่ว่าจะเป็นคนหรือสัตว์ เป็นรูปธรรม หรือนามธรรม เป็นวัตถุหรือจะเป็นเรื่องเกี่ยวกับจิตใจ ไม่ว่าชีวิตความเป็นไปหรือโลกนี้ที่แวดล้อม อยู่ก็ตาม สิ่งทั้งหมดนั้นล้วนเป็นไปตามธรรมดาแห่งเหตุปัจจัย มันเป็นธรรมชาติของความสัมพันธ์ ธรรมดาที่กล่าวมานี้มองด้วยสายตาของคนเราเรียกว่า กฎธรรมชาติหรือที่ภาษาอังกฤษเรียกว่า “The Law of Nature” นั้น หมายความว่า กฎเกณฑ์ที่เป็นไปอย่างสมเหตุสมผลของสิ่งต่างๆ ซึ่งไม่มีผู้ใดเสริมสร้างหรือปรุงแต่งขึ้นมาในขณะที่เดียวกันกฎเกณฑ์ดังกล่าวนี้ มีความแน่นอนหรือความเป็นไปอย่างมีระเบียบแน่นอน เพราะสิ่งที่ปรากฏให้เห็นนั้นเมื่อมีเหตุปัจจัยต่าง ๆ เกิดขึ้นมาแล้ว ก็จะมีความเป็นไปในลักษณะอย่างนั้นแน่นอน เช่น สภาวะของน้ำ เมื่อถูกแสงแดดแผดเผา มันก็จะระเหยไปเป็นไอน้ำ เมื่อไอน้ำรวมตัวเป็นก้อนที่เรียกว่าก้อนเมฆมันก็จะกลั่นตัวเองแล้วตกลงมาเป็นหยาดฝนไหลลงสู่ลำคลอง กรรมในฐานะก็เป็นกฎธรรมชาติก็เป็นเช่นเดียวกันอย่างนั้น คือมันมีความแน่นอนในการให้ผลนั้นคือ การกระทำดีย่อมได้รับผลดี การกระทำกรรมชั่วย่อมได้รับผลชั่ว ซึ่งเพราะกรรมมันจะให้ผลตรง ซึ่งในความแน่นอนอันนี้ท่านเรียกว่าเป็นกฎธรรมชาติเรียกในภาษาบาลีว่า นิยาม แปลว่า การกำหนดอันแน่นอน กฎธรรมชาติหรือกฎนิยามนั้นแม้จะมีลักษณะอย่างเดียวกันทั้งหมดคือ ความเป็นไปตามธรรมดาของเหตุปัจจัยแต่ก็สามารถแยกออกเป็นบางประเภทได้ตามลักษณะอาการเฉพาะของความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องกันตามเหตุตามปัจจัย นักปรัชญาได้เสนอแนะแนวคิดเกี่ยวกับกฎนิยาม โดยเฉพาะในพุทธปรัชญายุคหลัง ๆ พระอรธกถาจารย์จึงได้อธิบายความโดยจำแนกกฎธรรมชาตินี้ 5 ประการ หรือนิยามทั้ง 5 (พระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตโต), 2533 : 194) ดังจะกล่าวรายละเอียดต่อไปนี้

1. อุตุนิยาม (Physical Laws) เป็นกฎธรรมชาติที่เกี่ยวกับปรากฏการณ์ของฝ่ายวัตถุ ซึ่งมีเนื้อหาว่า

1.1 วัตถุ (Material Object) สิ่งที่เป็นวัตถุต่างมีความสัมพันธ์สืบต่อกันไป

1.2 วัตถุสองชิ้นที่เกี่ยวข้องกันนั้น สิ่งหนึ่งต้องเป็นสาเหตุและอีกสิ่งหนึ่งต้องเป็น

ผล ที่ระเบียน และกฎเกณฑ์ที่แน่นอน

1.3 ภายในวัตถุแต่ละอย่าง มีความเป็นระเบียบ และกฎเกณฑ์ที่แน่นอน

1.4 สำหรับโลกแห่งวัตถุ ต้นเหตุอย่างเดียวกันย่อมส่งผลเหมือนกัน

สิ่งที่กล่าวข้างต้น หมายความว่า โลกแห่งวัตถุมีการเปลี่ยนแปลงเป็นไปตามกฎธรรมชาติ เช่น ความเป็นไปของฤดูกาล มีฝนตกฟ้าร้อง ฟ้าผ่า แผ่นดินไหว สิ่งที่อยู่เบื้องหลังปรากฏการณ์เหล่านี้มีกฎเกณฑ์แห่งธรรมชาติข้างต้นเป็นตัวบังคับ ไม่ใช่กฎเกิดขึ้นตามความพอใจ

ของมนุษย์หรือการคล้อยตามของสิ่งเหนือธรรมชาติใดๆ การอธิบายอุตุนิยามเพื่อต้องการให้เห็นว่า สิ่งที่น่าประหลาดทางวัตถุในระบบจักรวาลนี้จะเกิดขึ้นได้ต้องอาศัยเหตุปัจจัยที่เป็นองค์ประกอบ อย่างเพียงพอ ถ้ามนุษย์เข้าใจกฎอุตุนิยาม เราจะไม่เสียใจหรือดีใจ เมื่อสิ่งเหล่านั้นเปลี่ยนแปลงไป เพราะฝนจะตกหรือแดดจะออก มันเป็นเรื่องของธรรมชาติ

2. พีชนิยาม (Biological Laws) คือสิ่งที่มีชีวิตที่เป็นไปตามกฎธรรมชาติ มีเนื้อหาว่า

2.1 สิ่งมีชีวิตทั้งหลายต่างมีความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องถึงกัน

2.2 ความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งมีชีวิตสองหน่วยนั้น สิ่งหนึ่งเป็นต้นเหตุ และ

อีกสิ่งหนึ่งเป็นผล และกฎเกณฑ์ที่แน่นอน

2.3 แต่ละหน่วยต่างมีความเป็นกฎเกณฑ์ที่แน่นอน

2.4 สิ่งมีชีวิตในโลกนี้ อย่างเดียวกันต้องมีผลรับเหมือนกัน เช่น เราปลูกเมล็ด

ถั่วเขียว เวลานั้นเจริญเติบโตขึ้นมาก็ต้องเป็นเมล็ดถั่วเขียวอย่างนี้เสมอไป

การยกกฎพีชนิยามขึ้นมาชี้แจง เพื่อให้เราเห็นความเป็นเหตุเป็นผลที่ต่อเนื่องกันไป อันเป็นสิ่งที่ทุกคนพบเจอ การที่เราเข้าใจกฎพีชนิยามจะไม่ทำให้เราดีใจหรือเสียใจ เมื่อเกิดการเปลี่ยนแปลงทางร่างกาย ซึ่งทุกคนจะต้องพบเจอ เช่น ความเปลี่ยนแปลงของมนุษย์จากเด็กน้อย เป็นผู้ใหญ่ แล้วแก่ชรา และถึงแก่ความตายที่ทุกคนไม่สามารถฝ่าฝืนกระแสแห่งกฎพีชนิยามนี้ได้

3. จิตนิยาม (Psychological Laws) คือกลไกการทำงานของจิตที่เป็นไปตามกฎธรรมชาติ โดยมีเนื้อหาว่า

3.1 ดวงจิตทุกดวงมีความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องกันไป

3.2 จิตสองดวงที่เกี่ยวเนื่องกันนั้น ดวงหนึ่งต้องเป็นสาเหตุและอีกดวงต้องเป็นผล

และกฎเกณฑ์ที่แน่นอน

3.3 จิตภายในแต่ละดวงต่างมีความเป็นระเบียบ และกฎเกณฑ์ที่แน่นอน

3.4 ในโลกแห่งดวงจิต ต้นเหตุอย่างเดียวกันย่อมก่อให้เกิดผลอย่างเดียวกัน

แน่นอน อธิบายได้ว่า จิตเป็นนามธรรม ก่อให้เกิดปรากฏการณ์ทางจิต (Mental Phenomena) เช่น ความคิดที่เป็นจินตนาการหรืออารมณ์ ความรู้สึก ต่างมีกฎเกณฑ์และการทำงานอย่างเป็นระบบ ซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงเป็นไปตามกฎธรรมชาติสองอย่าง ฝ่ายดีเรียกว่า กุศลเจตสิก อันเป็นต้นเหตุของการกระทำดี ซึ่งจะส่งผลให้ได้รับผลกรรมที่ดี มีชีวิตที่สุขสงบเย็นได้อย่างหนึ่ง อีกอย่างหนึ่งคือ ฝ่ายไม่ดี เรียกว่า อกุศลเจตสิก อันเป็นต้นเหตุของการกระทำที่ไม่ดี ซึ่งจะส่งผลก่อให้เกิดความทุกข์ ความเดือดร้อน อันเป็นสิ่งที่ยุ่งยากในชีวิต

4. กรรมนิยาม (Laws of Karma) คือกฎแห่งธรรมชาติเกี่ยวกับการให้ผลของกรรม มีเนื้อหาว่า

4.1 กรรมคือการกระทำที่เกิดจากความตั้งใจทุกอย่าง โดยมีผลต่อผู้กระทำเสมอ ถ้ากรรมใดที่ไม่สนองตอบต่อผู้กระทำกรรมไม่มีตัวตน เพราะเขาไม่มีตัวตนอยู่ในสังสารวัฏอีกแล้ว กรรมอย่างนี้เรียกว่า อโหสิกรรม

4.2 กรรมมี 2 ประเภท คือ กรรมดีและกรรมชั่ว กรรมชั่วย่อมก่อให้เกิดผลตอบสนองชั่ว กรรมดีย่อมก่อให้เกิดผลตอบสนองดี

4.3 สำหรับกรรมและผลของกรรมต่างมีกฎระเบียบที่แน่นอน กฎแห่งกรรม อย่างเดียวกันกระทำโดยบุคคลที่มีคุณลักษณะเหมือนกัน ซึ่งกระทำต่อสิ่งที่มีคุณลักษณะเหมือนกัน ย่อมเกิดผลรับที่ตามมาเป็นอย่างเดียวกัน

การอธิบายกรรมนิยามที่มีสมเหตุสมผลเพราะมีความแน่นอนตายตัวในการให้ผล อย่างนี้ ต่างมีความสัมพันธ์กันกับจิตนิยาม เพราะผู้ใดทำกรรมใดแล้วไม่ว่าจะเป็นกรรมดีหรือกรรมชั่วก็ตาม ดวงจิตก็จะทำหน้าที่ในการบันทึกไว้เหมือนการบันทึกไว้ในม้วนเทปหรือฟิล์มถ่ายรูป เมื่อดวงจิตของคนเกิดดับเปลี่ยนแปลงไปก็จะเกิดดวงจิตใหม่ขึ้นมาแทน แล้วจิตดวงเดิมจะส่งมอบสิ่งที่บันทึกไว้ให้จิตดวงใหม่ เป็นการสืบทอดกันไป จนกว่าจะหมดกรรม หลักพุทธธรรมเรียกว่า การสะสมวิบากกรรม คือการที่จิตทำหน้าที่เก็บบันทึกการกระทำต่างๆ เอาไว้นั่นเอง สำหรับที่จิตสะสมเอาไว้ นี้จะสืบทอดไปสู่ดวงจิตใหม่จนกว่าจะหมดกรรม ในกรณีผลกรรมที่ยังไม่หมดในชาตินี้ ก็จะมีการข้ามภพ ข้ามชาติต่อไปเรื่อย ๆ จนกว่าคนผู้นั้นจะหมดกิเลสมีดวงจิตอยู่ในพระนิพพาน การกระทำของผู้หนึ่งจึงจะหยุดการให้ผล ดังนั้น กฎกรรมนิยามนี้จะชี้แจงให้เห็นผลกระบวนการเกิดแห่งกรรม และผลที่จะได้รับซึ่งมีความเกี่ยวเนื่องกันตลอดสาย การกระทำใดๆ ที่จะทำให้เราได้รับความทุกข์ ความไม่สบายใจนั้น เราสามารถที่จะหลีกเลี่ยงโดยไม่สร้างกรรมประเภทนั้น แต่การกระทำใดที่จะทำให้เรามีความสงบสุขเย็นได้ เราสามารถสร้างกรรมเหล่านี้ เพื่อเป็นเงื่อนไขไปสู่วิถีชีวิตที่มีความสุขได้

5. ธรรมนิยาม (Laws of Causation) เป็นการรวมเอานิยามทั้งหมดเข้ามาไว้ด้วยกัน ซึ่งเป็นกฎธรรมชาติที่ครอบคลุมกฎทุกกฎ ซึ่งมีเนื้อหาอธิบายได้ว่า ทุกสิ่งทุกอย่างล้วนแต่อิงอาศัยซึ่งกันและกันจึงเกิดมีขึ้น ในฐานะที่สิ่งหนึ่งก็เป็นต้นเหตุ และอีกสิ่งหนึ่งก็เป็นผลลัพธ์ กฎนิยามที่แสดงมาทั้งหมดเหล่านี้ทำให้เราเห็นว่ากฎธรรมชาตินั้นมันมีความสมเหตุสมผลเที่ยงตรงและอย่างมีกฎเกณฑ์ ในความสมเหตุสมผลดังกล่าวนั้นมีมากมาย ดังเช่นตามหลักพุทธดำรัสที่ว่า ธรรมเหล่าใดเกิดแต่เหตุ ตถาคต ตรัสเหตุแห่งธรรมเหล่านั้น (ये ธมฺมา เหตุปภวา เตสํ เหตุ ตถาคโต) (วินย. 4/65) อย่างไรก็ตาม แม้ว่าผู้ศึกษาจะเข้าใจความหมายของกรรม แต่ผู้ศึกษาต้องยึดถือเอาความหมายในแง่ของเจตนาเป็นหลักยึดเสมอไป

เพราะตัวเจตนาหรือความตั้งใจที่จะนำความกระทำของบุคคลไปเกี่ยวข้องกับสิ่งต่างๆ แต่การจะเกี่ยวข้องกับแบบไหนอย่างไรนั้นจะเป็นผลเกิดแต่การกระทำโดยเจตนาเป็นเป้าหมาย ซึ่งมันจะเป็นไปตามกฎแห่งกรรมในที่สุด

จากนิยามทั้ง 5 ดังกล่าวข้างต้น กรรมนิยามและจิตนิยามเท่านั้นเป็นสาระสำคัญของงานการวิจัยครั้งนี้ นิยามที่เหลือเป็นประเด็นรอง กล่าวคือ เป็นเพียงส่วนสนับสนุนเท่านั้น

การแบ่งประเภทของกรรม

กฎแห่งกรรมนั้นเมื่อเราศึกษาให้ดีแล้ว สามารถแบ่งกรรมออกเป็นหลายประเภทด้วยกัน เช่น กรรมที่จำแนกตามคุณภาพหรือการกระทำที่เป็นต้นเหตุ ย่อมแบ่งได้เป็น 2 ประการ (อรรถกถา 20/445) ดังนี้

1. อกุศลกรรม ได้แก่ การกระทำของบุคคลที่เป็นอกุศล เป็นการกระทำที่ไม่ดี เป็นกรรมชั่ว หมายถึง การกระทำที่เกิดมาจากความโลภ ความโกรธ หรือความหลง สามารถขยายความได้ในอกุศลกรรมบท 10 ประการ (ที.ปา.11/359) หมายความว่า ความชั่วอันเป็นทางนำไปสู่ความเสื่อมดังต่อไปนี้

ก. กายกรรม 3 ได้แก่ การกระทำทางกาย มี 3 ประการ คือ

1. ปาณาติบาต หมายถึง การทำชีวิตให้ตร่วงไป
2. อทินนาทาน หมายถึง การถือเอาของที่เขาไม่ได้ให้
3. กาเมสุมิฉฉาจาร หมายถึง ความประพฤตินิดในกาม

ข. วจีกรรม 4 ได้แก่ การกระทำทางวาจา มี 4 ประการ คือ

1. มุสาวาท หมายถึง การพูดปด
2. ปิสุณาวาจา หมายถึง วาจาส่อเสียด ยุยงให้เพื่อนแตกสามัคคี
3. ผรุสวาจา หมายถึง การพูดจาหยาบคายน
4. สัมผัสปลลาปะ หมายถึง คำพูดเพื่อเจ้อ ไร้สาระ

ค. มโนกรรม 3 ได้แก่ การกระทำทางใจ มี 3 ประการ คือ

1. อภิชฌา หมายถึง การเพ่งเล็งอยากได้ของเขา
2. พยาบาท หมายถึง การคิดร้ายต่อผู้อื่น
3. มิจฉาทิฐิ หมายถึง การเห็นผิดจากคลองธรรม

2. กุศลกรรม ได้แก่ การกระทำของบุคคลที่เป็นกุศล เป็นการกระทำที่ดี เป็นกรรมดี หมายถึงการกระทำที่เกิดจาก ความไม่โลภ ความไม่โกรธ หรือความไม่หลง สามารถขยายความได้

ในกุศลกรรมบถ 10 ประการ (ที.ปา.11/360) หมายความว่า ทางแห่งกุศลกรรม ทางนำความดี
กรรมดีอันเป็นทางนำไปสู่สุคติ ดังต่อไปนี้

ก. กายกรรม 3 ได้แก่ การกระทำทางกาย มี 3 ประการ คือ

1. ปาณาติปาตา เวรมณี หมายถึง เว้นจากการฆ่าสัตว์ ตัดชีวิต
2. อทินนาทานา เวรมณี หมายถึง เว้นจากการลักเล็กขโมยน้อย
3. กาเมสุมิชฌาจารา เวรมณี หมายถึง เว้นจากการประพฤตินอกใจในกาม

ข. วจีกรรม 4 ได้แก่ การกระทำทางวาจา มี 4 ประการ คือ

1. มุสาวาทา เวรมณี หมายถึง เว้นจากการพูดปด
2. ปิสุณาย วาจา เวรมณี หมายถึง เว้นจากการพูดส่อเสียด
3. ผรุสสาย วาจา เวรมณี หมายถึง เว้นจากการพูดจาหยาบคายน
4. สัมผัสปลลาปา เวรมณี หมายถึง เว้นจากการพูดเพ้อเจ้อ

ค. มโนกรรม 3 ได้แก่ การกระทำทางใจ มี 3 ประการ คือ

1. อนภิชฌา หมายถึง เว้นจากการไม่คิดเพ่งเล็งอยากได้ของเขา
2. อพยาบาท หมายถึง การไม่คิดร้ายผู้อื่น
3. สัมมาทิฐิ หมายถึง ความเห็นชอบ ถูกต้องตามคลองธรรม

การกระทำที่เป็นกฎแห่งกรรม ผู้กระทำต้องคิดด้วย พูดด้วย และต้องใช้กำลังกายด้วย
จึงต้องพิจารณาดูว่าการกระทำนั้นมันจะสำเร็จครบบริบูรณ์ด้วยอะไร ด้วยกาย หรือว่าด้วยคำพูด
หรือว่าด้วยจิตใจคิดนึก ถ้ามันสำเร็จลงด้วยทวารอย่างใดจึงถือว่าเป็นกรรมในทวารนั้น เช่น
จุดสมบรูณ์ที่ทำให้คนตายอยู่ที่การทำให้คนนั้นตายลงด้วยกรรมอะไร การกระทำให้คนถึงแก่ความ
ตายนั้นถ้าใช้ร่างกายต้องมีการออกแรงหรือทำอย่างไรก็แล้วแต่ ก็ต้องทำด้วยกายถึงจะสำเร็จ
เพราะถ้าพูดให้เขาตายเขาก็ไม่ตาย ถ้าจะคิดให้เขาตาย เขาก็ไม่ตาย เพราะฉะนั้นการใช้กำลังกาย
ในการกระทำจึงเป็นกายกรรม "...แม้ว่าในการฆ่าคน ๆ หนึ่งนั้น ผู้ฆ่าจะต้องใช้ความคิดด้วย
ใช้คำพูดด้วย ในการฆ่าก็จัดเข้าในกายกรรมอยู่นั่นเอง เพราะถึงจุดที่สมบรูณ์แก่การกระทำนั้นเป็น
เกณฑ์ กรรมอื่นก็พึงตัดสินด้วยเหตุผลอย่างนี้." (ปิ่น มุทุกันต์ : 2525 : 446-447)

เมื่อจำแนกกรรมตามข้อความในพระไตรปิฎก กรรมจำแนกตามสภาพที่มีความ
สัมพันธ์และการให้ผลโดยแบ่งเป็นคู่ ๆ ได้ เช่น 4 คู่ (ที.ปา 11/256) ดังนี้

1. กรรมดำมีวิบากดำ หมายถึง การกระทำทางกาย ทางวาจา และทางใจ ที่ไม่ดี เช่น
การฆ่าสัตว์ การลักทรัพย์ การประพฤตินอกใจในกาม การพูดเท็จ และการดื่มสุราเมรัย เป็นต้น ซึ่งการ
กระทำนี้ย่อมมีวิบากดำ นั่นคือ จะส่งผลให้บุคคลนั้นไปเกิดในอุบายภูมิ

2. กรรมขามมีวิบากขาว หมายถึง การกระทำทางกาย ทางวาจา และทางใจ ที่ดี กรรมขานี้ตรงข้ามกับกรรมดำทุกประการ คือ เว้นจากการฆ่าสัตว์ เว้นจากการลักทรัพย์ เว้นจากการประทุษร้ายในกาม เว้นจากการพูดเท็จ และเว้นจากการดื่มสุราเมรัย เป็นต้น และกรรมนี้ย่อมมีวิบากขาว นั่นคือ ส่งผลด้วยการให้บุคคลนั้นไปเกิดในสุคติภูมิ

3. กรรมทั้งดำทั้งขาวมีวิบากกรรมทั้งขาวทั้งดำ หมายถึง การกระทำทางกาย ทางวาจา และทางใจ ที่ดีบ้าง ไม่ดีบ้าง เช่น บุคคลนั้นมีการฆ่าสัตว์ เว้นจากการฆ่าสัตว์บ้าง มีการลักทรัพย์บ้าง เว้นจากการลักทรัพย์บ้าง อย่างนี้เป็นต้น ซึ่งการกระทำที่ดีและไม่ดีนี้ย่อมมีวิบากให้ผลตามการกระทำที่ดีบ้างและไม่ดีบ้าง

4. กรรมไม่ดำไม่ขาวมีวิบากกรรมไม่ดำไม่ขาว หมายถึง การกระทำทางกาย ทางวาจา และทางใจ ไต ๆ ที่ไม่ก่อให้เกิดทั้งความทุกข์และความสุข หรือก่อให้เกิดทั้งความสุขและความทุกข์ หมายถึง เป็นการกระทำที่จะนำผู้กระทำไปสู่สภาวะซึ่งอยู่เบื้องบนทั้งความสุขและความทุกข์ อันจะนำไปสู่การกระทำที่หมดกรรม หมายความว่า ผู้กระทำมีความเจตนาเพื่อละกรรมทั้ง 3 อย่าง ชำต้น ซึ่งเป็นสภาวะที่ดับจนหมดสิ้นแล้ว ซึ่งกรรมทั้งปวง วิบากไม่ดำไม่ขาวนั้นก็หมายความว่า กรรมที่กระทำเพื่อออกจากสังสารวัฏ ซึ่งผลของการกระทำนั้นก็คือ พระนิพพาน จะเห็นได้ว่า ในขั้นต้นของการแบ่งกรรมนั้นพระพุทธเจ้าทรงแบ่งกรรมออกเป็นกุศลกรรมและอกุศลกรรมบ้าง กายกรรม วชิกรรม และมนกรรมบ้าง กรรมดำมีวิบากดำ กรรมขาวมีวิบากขาว กรรมทั้งดำทั้งขาวมีวิบากทั้งดำทั้งขาว กรรมไม่ดำไม่ขาวมีวิบากกรรมไม่ดำไม่ขาวบ้างเท่านั้นยังไม่พอ เพราะมีการขยายกรรมออกไปมากมาย เช่น การแบ่งกรรมในพระไตรปิฎกดังกล่าว สำหรับประเภทของกรรมในอรรถกถา จะอธิบายต่อไป

ประเภทของกรรมในอรรถกถาโดยทั่วไปนั้น การกระทำเท่าที่ค้นพบในพระไตรปิฎกไม่ได้จัดไว้เป็นหมวดหมู่ เช่น กรรมให้ผลตามกาล มีกล่าวไว้ในพระไตรปิฎกมีเพียง 3 ประการ คือ “ภิกษุทั้งหลาย มีวิบากแห่งกรรมทั้งหลายเป็นไฉน? เรากล่าวว่าวิบากแห่งกรรมทั้งหลายมี 3 อย่าง คือ ในปัจจุบัน (ทิฏฐะฐะ ฐะเม) ในการเกิดครั้งต่อไป (อุปัชฺเช วา) หรือในการเกิดในลำดับ ๆ ไปอีก (อปเร วา ปริยาเย) (อง. ญก. 22/63) แต่ในคัมภีร์วิสุทธิมรรค และในคัมภีร์อื่น ๆ ซึ่งจัดเป็นหนังสือในชั้นหลัง ได้เพิ่มอโหสิกรรมขึ้นมาอีก โดยจัดหมวดกรรมที่ให้ผลตามกาลไว้ 4 ประการ ซึ่งจะเห็นได้ว่า เป็นการจัดหมวดหมู่แห่งกรรมด้วยการอธิบายและชี้แจงกรรมเหล่านั้นให้ชัดเจนตามยุคสมัย นับเป็นการเสริมความเข้าใจ กฎแห่งกรรมในพระไตรปิฎก

พระอรรถกถาจารย์ (พระพุทธโฆสาจารย์) จึงได้จัดประเภทของกรรมออกเป็น 3 ประเภท ประเภทละ 4 ประการ ดังจะอธิบายโดยละเอียดดังต่อไปนี้ ซึ่งเมื่อพิจารณาวัตถุประสงค์ของการแบ่งกรรมในอรรถกถาแล้วมีดังนี้

1. เพื่อรวบรวมคำสั่งสอนเรื่อง กฎแห่งกรรมที่กระจายอยู่ทั่วไปในพระไตรปิฎกมาจัดไว้เป็นหมวดหมู่

2. เพื่ออธิบายกฎแห่งกรรมในแต่ละประเภทว่าไม่ได้มีหน้าที่เพียงอย่างเดียว เช่น กรรมบางอย่างให้ผลตามกาล กรรมบางอย่างให้ผลตามลำดับของความหนักเบา และกรรมบางอย่างให้ผลตามหน้าที่ ดูบุคคลแต่ละบุคคลย่อมมีหน้าที่ต่อบุคคลที่เกี่ยวข้องเป็นไปตามสถานะ กาลและความเหมาะสม ดังนั้น กรรมอย่างเดียวกันอาจจะเป็นทั้งปฏิกรรมเวทนียกรรม (กรรมที่จะให้ผลในชาตินี้) ชนกรรม (กรรมที่ยังปฏิสนธิให้เกิด) และครุกรรม (กรรมหนัก) ได้

3. เพื่อความเข้าใจเรื่องกฎแห่งกรรมอย่างชัดเจนทั้งเป็นเครื่องมืออำนวยความสะดวกให้เกิดความเข้าใจกฎแห่งกรรมที่ละเอียดยิ่งขึ้นนั่นเอง การแบ่งกรรม 12 อยู่ในประเภทของกรรมในอรรถกถา โดยแบ่งออกเป็น 3 ประเภทนั้น (มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2526 : 30-33) มีระยะเวลาของการให้ผลตามลำดับความหนักเบา และการกระทำตามหน้าที่ต่าง ๆ กันดังต่อไปนี้

ก. กรรมให้ผลตามกาลเวลา 4 ประการ

1. ปฏิกรรมเวทนียกรรม กรรมที่ให้ผลในปัจจุบันคือในภพนี้ หมายความว่า การกระทำที่ก่อให้เกิดกรรมในชาตินี้ แล้วมันก็ได้รับผลในชาตินี้ทันที โดยไม่ต้องไปรอรับผลเอาในชาติหน้า หรือในชาติไหน ๆ ทั้งนั้นแหละ เพราะการกระทำอย่างนี้มันเป็นกรรมที่ให้ผลทันตาเห็น

2. อุปัชฌเวทนียกรรม กรรมที่ให้ผลในภพหน้า หมายความว่า การกระทำที่ก่อให้เกิดกรรมในชาติหน้า แต่มันก็ยังไม่ได้รับโอกาสที่จะให้ได้ผลสักที ต่อเมื่อผู้กระทำกรรมได้ตายจากชาตินี้ไปแล้ว คือไปเกิดใหม่ นั่นเอง เมื่อกรรมนั้นได้ประสบโอกาสเข้าจึงให้ผลในชาติใหม่นั้นอย่างแน่นอน

3. อปรปรเวทนียกรรม กรรมที่ให้ผลในภพชาติต่อ ๆ ไป หมายความว่า การกระทำกรรมไว้ในชาติปัจจุบันแล้วกรรมนั้นมันก็ยังไม่ให้ผลแต่ประการใด แต่มันจะให้ผลในชาติต่อ ๆ ไป เมื่อได้โอกาสในวันเวลาใดมันก็จะให้ผลเมื่อนั้น ตราบเท่าที่ผู้กระทำกรรมนั้นยังเวียนว่ายตายเกิดอยู่ในวัฏสงสาร ซึ่งการกระทำดังกล่าวมันก็เปรียบเสมือนเชื้อที่ไต่ดวงโดยตามไปอย่างกระชั้นชิด เมื่อตามทันที่ไหนมันก็จะตะครุบกัดกินเมื่อนั้น

4. อโหสิกรรม กรรมที่เลิกให้ผล หมายความว่า การกระทำที่เป็นกรรมนั้นมันหมดโอกาสให้ผลเพราะเหตุผลหลายประการ เช่น ผู้กระทำกรรมนั้นได้รับผลกรรมอื่นที่มันหนักกว่าบ้าง หรือเป็นเพราะผู้กระทำกรรมนั้นไปติดกรรมที่หนักกว่า ก็เลยรอดอยที่จะได้รับผลนานเกินไปเหมือนเมล็ดข้าวที่ชาวนาเก็บไว้เป็นเวลานาน เมื่อเอาไปหว่านลงในแปลงนา ข้าวกล้าจึงไม่งอกออกมาเพราะเก็บไว้นานเกินไปบ้าง หรืออาจเป็นเพราะกรรมที่ให้ผลเสร็จสิ้นแล้ว หรือเป็นเพราะผู้กระทำกรรมได้บรรลุอรหัตตมรรคอรหัตตผลนิพพานแล้วไม่เกิดอีกต่อไป การกระทำที่ก่อให้เกิด

กรรมซึ่งผู้กระทำนั้นได้กระทำไว้มันก็มีหมดโอกาสที่จะให้ผลเพราะไม่มีนาม รูป (ตัวตน) รองรับผลแห่งการกระทำนั้น

ข. กรรมให้ผลตามน้ำหนัก 4 ประการ

1. ครุกรรมกรรมหนัก หมายความว่า การกระทำที่ก่อให้เกิดการให้ผลเป็นอันดับแรก เมื่อผู้ใดกระทำความกรรมแล้วจะไม่มีอำนาจอื่นใด ๆ ที่จะมาขัดขวางผลแห่งการกระทำที่เป็นครุกรรมนั้นได้ มีทั้ง 2 ฝ่าย คือ ฝ่ายกุศล และอกุศล สำหรับฝ่ายกุศลนั้นได้แก่ รูปฌาน 4 (ภาวะจิตที่เพ่งรูปธรรมเป็นอารมณ์) และอรุญญาณ 4 (ภาวะรูปจิตที่เพ่งรูปธรรมอารมณ์) ฝ่ายอกุศลได้แก่ อนันตริยกรรม 5 ประการ ได้แก่ การฆ่าพ่อ การฆ่าแม่ การฆ่าพระอรหันต์ การทำร้ายพระพุทธเจ้าจนถึงพระโลหิตห้อ การทำร้ายสงฆ์ให้แตกแยกกัน

2. อาสันนกรรม กรรมที่เป็นการกระทำเมื่อใกล้จะตาย หมายความว่า การกระทำของบุคคลเมื่อถึงคราวใกล้ตายซึ่งผู้กระทำนั้นได้ระลึกนึกขึ้นได้ในขณะจิตสุดท้าย หากครุกรรมไม่มีกรรมนี้แหละจะให้ผลก่อนกรรมอื่น ๆ ซึ่งการกระทำดังกล่าวนั้นมันก็เปรียบเหมือนวัวแก่ยืนอยู่ปากคอก เมื่อนายโคบาลเปิดประตูคอก วัวแก่ตัวนั้นมันก็เดินออกจากคอกก่อนวัวตัวอื่นอย่างแน่นอน แต่เนื่องจากว่ามันเป็นตัวแก่เดินไม่ค่อยไหว เพราะกำลังมันน้อย เมื่อมันเดินไปได้หน่อยก็จะถูกวัวตัวที่มีกำลังมากกว่าเดินแซงออกไปข้างหน้า

3. พหุลกรรม หรือ อาจิณกรรม กรรมที่กระทำอยู่เป็นประจำจนเคยชิน หมายความว่า กรรมที่กระทำอยู่เป็นประจำจนเคยชิน หมายความว่า กรรมที่กระทำบ่อย เช่น ผู้ที่กระทำความดีกระทำบ่อย ๆ ผู้ที่กระทำความชั่วก็กระทำบ่อย ๆ หากครุกรรมและอาสันนกรรมไม่มีการกระทำในข้อนี้จะบังเกิดผลต่อผู้กระทำอย่างแน่นอน

4. กตัตตกรรม กรรมที่สักว่ากระทำ หมายความว่า กรรมที่บุคคลกระทำไว้โดยเจตนาที่อ่อนหรือเป็นการกระทำไปโดยรู้เท่าไม่ถึงการณ์ เช่น นาย ก. ตั้งใจว่าคำคินนี้จะหลอกเพื่อนให้กลัวผีก็ไปแต่งหน้าเหมือนผี หาผ้ามาคลุมศีรษะแล้วก็ไปดักรอเพื่อนที่จะเดินผ่านมา เมื่อเพื่อนเดินผ่านมาถึงที่ตรงนั้นก็ทำการหลอกหลอนเพื่อน และเพื่อนคนนั้นเกิดตกใจสุดขีดนึกว่าผีจริง หัวใจวายตายโดยคิดไม่ถึงว่าเพื่อนคนนั้นจะมาตาย ซึ่งถ้าเป็นกฎหมายบ้านเมืองก็จะถือว่า นาย ก. ฆ่าเพื่อนคนนั้นตายโดยไม่เจตนา แต่เป็นเจตนาที่จะประทุษร้ายจิตใจเขา เพื่อต้องการให้ได้รับความหวาดกลัวเท่านั้น

ถ้าการกระทำที่เป็นครุกรรมและอาสันนกรรมและอจิณกรรมไม่มีการกระทำที่เป็นกรรมในข้อนี้ จะให้ผลซึ่งนับว่าเป็นการกระทำที่มีน้ำหนักเบาหน่อยที่สุด

ค. กรรมให้ผลตามหน้าที่ 4 ประการ

1. ชนกกรรม กรรมที่เป็นตัวนำไปให้เกิด หมายความว่า การกระทำที่เป็นกรรม โดยทำหน้าที่ผลักดันส่งให้ไปเกิดในที่ต่าง ๆ คือ การไปเกิดเป็นเทวดา มนุษย์ หรือสัตว์ เดรัจฉาน เป็นต้น ซึ่งมันเป็นที่ทั้งกุศลและอกุศลกรรม อาจเป็นครุกรรม อาสันนกรรม หรืออาจิณกรรม ก็เป็นไปได้ และเมื่อทำหน้าที่ของกรรมให้เกิดขึ้นแล้ว ชนกกรรมก็หมดหน้าที่ไป

2. อุปถัมภกกรรม กรรมสนับสนุน หมายความว่า การกระทำที่ก่อให้เกิดกรรม ซึ่งเป็นการทำหน้าที่สนับสนุนชนกกรรมอันเป็นกรรมที่มีลักษณะเดียวกันกับกรรมตกแต่งให้เกิด หากกุศลกรรมที่สนับสนุนให้เกิด ฝ่ายกุศลก็เข้าไปนั้นช่วยให้ดียิ่ง ๆ ขึ้นไป เช่น การเกิดมาเป็นลูก ผู้ดีมีทรัพย์มาก ศึกษาเล่าเรียนมีวิชาความรู้ สนใจฝ่ายธรรม อุปถัมภกกรรมที่เป็นฝ่ายกุศลก็จะสนับสนุนให้เด็กคนนั้นได้รู้จักรักษาทรัพย์สมบัติของพ่อแม่ และรู้จักเก็บรักษาทรัพย์นั้นไว้ให้เพิ่มพูนยิ่ง ๆ ขึ้นไป พร้อมกับมีความสนใจใฝ่ธรรมมากยิ่งขึ้นโดยลำดับ สำหรับกรรมที่เป็นการกระทำ เพื่อสนับสนุนฝ่ายอกุศล การกระทำนั้นจะเข้าไปพัวพันในทางที่ไม่ดียิ่ง ๆ ขึ้นไป เช่น บุคคลนั้นเกิดมาลำบาก ยากจน ไร้ทรัพย์เงินทองข้าวของเครื่องใช้ ไร้ที่พึ่งพิง หมู่อุปถัมภ์ไม่มีสนใจ เพราะผลแห่งกรรมซึ่งในอดีตที่เขาทำกรรมนั้นขึ้นเมื่อเขาเกิดมาในชาติอุปถัมภกกรรมฝ่ายอกุศลก็เข้าไปให้ผลสืบต่อหรือทำให้เขามีความลำบากยากขึ้นไปอีก

3. อุปปีฬกกรรม กรรมบีบคั้น หมายความว่า การกระทำที่ก่อให้เกิดกรรมเพื่ออุดรอนกำลังของกรรมที่ให้ผลอยู่ก่อนเสื่อมลงหรือไม่ให้ชนกกรรมให้ผลได้เต็มที่ หากชนกกรรมเป็นกุศลกรรมฝ่ายอกุศลก็เข้าไปเบียดเบียนไม่ให้ชนกกรรมให้ผลได้เต็มที่ เช่น บุคคลที่เกิดมาในตระกูลเศรษฐีอุปปีฬกกรรมตามมาทันเข้าก็ตัดรอน อกุศลกรรมทำให้ครอบครัวนั้นค่อย ๆ กระจายจากเศรษฐีเป็นคนยากจน เพราะเด็กที่เกิดมาก็มีแต่ทำร้ายทรัพย์สมบัติให้สูญสิ้นไป เป็นต้น หากชนกกรรมเป็นอกุศลกรรมฝ่ายอกุศลก็เข้าไปบีบคั้นเบียดเบียนเพื่อไม่ให้ชนกกรรมได้ผลได้อย่างเต็มที่ เช่น บุคคลนั้นเกิดมาเป็นคนพาลมีการผิดศีลธรรมต่าง ๆ นา ๆ อุปปีฬกกรรมที่เป็นฝ่ายอกุศลตามมาทันก็บั่นทอนกรรมเดิมและส่งผลผู้นั้นเริ่มสำนึกบาปสำนึกตัวและกลับใจกลายเป็นคนดีของชาติ ศาสนาในที่สุด เป็นต้น

4. อุปฆาตกรรม กรรมตัดรอน หมายความว่า กรรมที่เป็นการกระทำก่อให้เกิดหน้าที่ตัดรอนไม่ให้ชนกกรรมได้มีโอกาสให้ผลต่อไปอีก ซึ่งเป็นกรรมประเภทเดียวกับอุปปีฬกกรรม แต่กรรมชนิดนี้มีการให้ผลเด็ดขาดกว่า และการให้ผลก็มีสภาพตรงกันข้าม กล่าวคือ ขณะที่กรรมอื่นกำลังให้ผลอยู่นั้นอุปฆาตกรรมตามมาทันมันจะให้ผลตรงกันข้ามทันที หากชนกกรรมเป็นกุศลกรรมฝ่ายอกุศลก็จะเข้าไปตัดรอนเพื่อไม่ให้ชนกกรรมเป็นผลอีกต่อไป เช่น ทารกที่เกิดในท้องมารดาต้องพัฒนาเพื่อคลอดออกมาสัมผัสตาอุโลก แต่ผลกรรมดังกล่าวทำให้ทารกนั้นตายในท้อง

มารดา เป็นเพราะชนกกรรมฝ่ายกุศลกระทำให้เกิดขึ้น พัฒนาขึ้น เจริญขึ้น แต่อุปฆาตกรรมซึ่งเป็นฝ่ายอกุศลมาตัดรอนทันที เป็นต้น หากชนกกรรมเป็นอกุศลกรรมฝ่ายกุศลก็เข้าไปตัดรอนไม่ให้ชนกกรรมให้ผลอีกต่อไป เช่น เด็กที่เกิดมาในตระกูลที่ยากจนไร้การศึกษา เป็นเพราะชนกกรรมฝ่ายอกุศลกระทำให้บังเกิดแต่อุปฆาตกรรมฝ่ายอกุศลมาตัดรอนบังเกิดมีผู้มีจิตศรัทธาและมีน้ำใจงาม มอบทุนการศึกษาให้เลยได้การศึกษาเรียนรู้จบปริญญาออกมาหางานทำ สามารถเลี้ยงตัวเองและครอบครัวได้เป็นคนดีของสังคม ประเทศชาติ เป็นต้น

กรรมทั้ง 3 ประเภทนี้ รวมเรียกว่า กรรม 12 ซึ่งเป็นการอธิบายความตามพระอรหันตญาณทั้งหลาย อาทิ พระพุทธโฆษาจารย์ (พระอรหันตญาณชาวอินเดีย) ท่านได้จำแนกอธิบายไว้ตามเนื้อหาที่เป็นพุทธพจน์ เพื่อให้ผู้ศึกษาได้ทราบถึงเรื่องกรรมและการให้ผลของกรรมที่เกิดจากการกระทำของบุคคลผู้มีเจตนาเป็นส่วนประกอบแห่งการตัดสินใจ

เหตุเกิดของกรรม

ตามทัศนะของพุทธปรัชญาเถรวาทได้สะท้อนให้เห็นว่า สิ่งทั้งหลายทั้งปวงมันจะเกิดขึ้นมาลอย ๆ อย่างนั้นไม่ได้ เมื่อมันเกิดขึ้นมามันก็ย่อมมีเหตุมีปัจจัยที่เกี่ยวข้องสืบต่อกันไป เหตุเกิดของกรรมก็เช่นเดียวกัน ถ้าเกิดการกระทำที่ดีก็เรียกว่ากุศลกรรม ได้แก่ ความไม่มีโลภ ความไม่มีโกรธ ความไม่มีหลง แต่ในทางกลับกันนั้น ถ้าเป็นกรรมชั่วกรรมไม่ดีก็เรียกว่าอกุศลกรรม ได้แก่ ความโลภ ความโกรธ ความหลง ดังมีหลักฐานที่ปรากฏเป็นพระพุทธดำรัสว่า “...ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ธรรมชาติ 3 อย่างนี้ เป็นเหตุให้เกิดกรรม 3 อย่างเป็นไฉน คือ โลภะ ๑ โทสะ ๑ โมหะ ๑ ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย กรรมใดซึ่งบุคคลทำด้วยความโลภ เกิดความโลภ มีความโลภเป็นเหตุ มีความโลภเป็นแดนเกิด กรรมนั้นเป็นอกุศลกรรมนั้นมิใช่ กรรมนั้นมิใช่ทุกขเป็นผล กรรมนั้นเป็นไปเพื่อเกิดกรรมต่อไป กรรมนั้นไม่เป็นไปเพื่อความดับกรรม ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย กรรมใดซึ่งบุคคลทำด้วยความหลง เกิดแต่ความหลง.....กรรมนั้นไม่เป็นไปเพื่อความดับกรรม” ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ธรรมชาติ 3 อย่างนี้ เป็นเหตุเพื่อให้เกิดกรรม 3 อย่างเป็นไฉน คือ อโลภะ ๑ อโทสะ ๑ อโมหะ ๑ ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย กรรมใดซึ่งบุคคลทำด้วยความไม่โลภ เกิดแต่ความไม่โลภ มีความไม่โลภเป็นเหตุ มีความไม่โลภเป็นแดนเกิด กรรมนั้นเป็นกุศลกรรมนั้นมิใช่ กรรมนั้นมิใช่ทุกขเป็นผล กรรมนั้นเป็นไปเพื่อความดับกรรม กรรมนั้นไม่เป็นไปเพื่อเกิดกรรมต่อไป ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย กรรมใดซึ่งบุคคลทำด้วยความไม่โกรธ เกิดแต่ความไม่โกรธ... ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย กรรมใดซึ่งบุคคลทำด้วยความไม่หลง เกิดแต่ความไม่หลง....กรรมนั้นไม่เป็นไปเพื่อเกิดกรรมต่อไป ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ธรรมชาติ 3 อย่างนี้แล เป็นเหตุให้เกิดกรรม” (อง.ติก. 20/1036) จากหลักฐานที่ปรากฏในพระไตรปิฎก

นั้น ทำให้ผู้ศึกษาได้ทราบสาเหตุเกิดแห่งกรรมมาจากสาเหตุดังนี้คือ ความไม่โลภ ไม่โกรธ และไม่หลง อันนี้เองเป็นต้นเหตุแห่งกรรมดี ส่วนความโลภ ความโกรธและความหลงก็เป็นสาเหตุแห่งกรรมชั่วแต่เรื่องที่สำคัญในเหตุเกิดของกรรมอย่างแท้จริงนั้นมันอยู่ในข้อที่ว่าการกระทำที่ก่อให้เกิดกรรมโดยความโลภ ความโกรธ ความหลงนั้น เป็นสาเหตุให้กรรมมันงอกงามต่อไป หมายความว่า การกระทำกรรมอย่างนี้จะก่อให้เกิดวิบากและกิเลสวิบาก ก็พึงเป็นแรงผลักดันที่ทำให้เกิดกรรมต่อไป อีกส่วนการกระทำที่เป็นกรรมด้วยความไม่โลภ ความไม่โกรธและความไม่หลงนั้น เป็นสาเหตุให้เกิดกรรมไปในทางที่สิ้นสุดลง กล่าวสรุปได้ว่า การกระทำที่เป็นกรรมเพราะมีกิเลสมาสนับสนุนให้กรรมทั้งหลายเจริญงอกงามต่อไปส่วนการกระทำที่เป็นกรรมอันประกอบไปด้วยโพธิด้วยปัญญาจะทำให้กรรมทั้งหลายลดลงจนหมดไปและดำเนินไปสู่ความสิ้นแห่งกรรม

จากหลักฐานที่ปรากฏในพระไตรปิฎกเรื่องนิพเพธิกสูตร เกี่ยวข้องกับเรื่องเหตุเกิดของกรรม ดังมีพระพุทธดำรัสว่า ดูก่อนนิกขุทั้งหลาย เธอทั้งหลายพึงทราบกรรม ฯลฯ ปฏิปทาที่ให้ถึงความดับแห่งกรรมดังนี้นั้น เราอาศัยอะไรกล่าว ดูก่อนนิกขุทั้งหลาย เรากล่าวเจตนาว่าเป็นกรรมบุคคลคิดแล้วจึงทำกรรมด้วยกาย ด้วยวาจา ด้วยใจ ก็เหตุเกิดแห่งกรรมเป็นไฉน คือ ผัสสะ เป็นเหตุเกิดแห่งกรรม (อภ. อกก. 20/63) เมื่อการกระทบกันระหว่างอายตนะภายใน 6 อายตนะภายนอก 6 ที่เป็นจุดกระทบกัน เรียกว่า ผัสสะ อันเป็นแดนเกิดขึ้นของกรรมหรือเป็นต้นเหตุของกรรม เพื่อกระทำความเข้าใจเรื่องดังกล่าวนี้อย่างชัดเจนจะขออธิบายถึงการกระทบกันที่เรียกว่า ผัสสะ เป็นเหตุให้เกิดกรรมนั้นมันเกิดอย่างไร

1. จักขุสัมผัส การเป็นสาเหตุให้เกิดการกระทำขึ้นมา นั้น เมื่อตาเห็นรูปแล้วก็เกิดความรู้สึกภายในใจว่า สวย หรือ ไม่สวย อันเป็นสาเหตุให้เกิดความคิดขึ้นมา ซึ่งมันเป็นกิเลสก็คือความชอบหรือไม่ชอบ อย่างนี้เรียกว่าจิตเป็นมโนกรรม เมื่อมีการแสดงออกมาทางคำพูดก็จะเป็นวจีกรรม และเมื่อแสดงความชอบนั้นออกมาทางกายก็จะเป็นกายกรรม

2. โสตสัมผัส การเป็นสาเหตุให้เกิดการกระทำขึ้นมา นั้นเมื่อได้ยินเสียงแล้วก็เกิดความรู้สึกขึ้นมาว่า เสียงไพเราะ หรือไม่ไพเราะ อันเป็นสาเหตุให้เกิดความคิดที่ก่อให้เกิดกิเลส คือความชอบหรือความไม่ชอบจัดเป็นมโนกรรม เมื่อได้มีการแสดงความชอบหรือไม่ชอบนั้นออกมาทางคำพูดจัดเป็นวจีกรรม เมื่อใดแสดงความชอบหรือไม่ชอบออกมาทางกายจัดเป็นกายกรรม

3. ฆานสัมผัส การเป็นสาเหตุให้เกิดการกระทำที่เป็นความคิดที่ก่อให้เกิดกิเลสคือความชอบหรือไม่ชอบนั้นออกมาทางคำพูดจัดเป็นวจีกรรม เมื่อแสดงความชอบหรือไม่ชอบออกมาทางกาย จัดเป็นกายกรรม

4. ชิวหาสัมผัส การเป็นสาเหตุให้เกิดกรรมได้โดยการที่เมื่อได้ชิมรสของอาหารหรือของหวาน ซึ่งเกิดความรู้สึกว่าหวานหรือไม่หวานอันเป็นเหตุให้เกิดความคิดที่ทำให้เกิดกิเลส

คือ ชอบหรือไม่ชอบจัดเป็นมโนกรรม เมื่อมีการแสดงความชอบหรือไม่ชอบนั้นออกมาทางวาจาจัดเป็นวจีกรรม เมื่อแสดงความชอบหรือไม่ชอบออกมาทางกาย จัดเป็นกายกรรม

5. กายสัมผัส การเป็นสาเหตุให้เกิดกรรมได้โดยการที่เมื่อได้แตะต้องแล้วก่อให้เกิดความรู้สึกที่สัมผัสนั้นมันอ่อนหรือแข็งอันเป็นเหตุให้เกิดความคิดที่ก่อให้เกิดกิเลสคือความชอบหรือไม่ชอบจัดเป็นมโนกรรม เมื่อมีการแสดงความชอบหรือไม่ชอบออกมาทางคำพูดจัดเป็นวจีกรรม เมื่อแสดงความชอบหรือไม่ชอบออกมาทางกาย จัดเป็นกายกรรม

6. มโนสัมผัส การเป็นสาเหตุให้เกิดกรรมได้โดยการที่เมื่อดวงจิตคิดถึงเรื่องราวต่างๆ แล้วเกิดความรู้สึกว่าเป็นเรื่องดีหรือเรื่องร้ายอันเป็นเหตุให้เกิดความคิดที่ก่อให้เกิดกิเลสคือความชอบหรือไม่ชอบจัดเป็นมโนกรรม เมื่อมีการแสดงความชอบหรือไม่ชอบออกมาทางคำพูดจัดเป็นวจีกรรม เมื่อแสดงความชอบหรือไม่ชอบออกมาทางกาย จัดเป็นกายกรรม

การให้ผลของกรรม

พระพุทธเจ้าทรงตรัสยืนยันเรื่องการให้ผลของกรรมที่มาในลักษณะเป็นพีชนิยามว่า “บุคคลหวนพีชเช่นใด ย่อมได้ผลเช่นนั้น (ผู้ทำดีได้ดี ผู้ทำชั่วได้ชั่ว)” (ส.ส.15/265) หมายถึง ความดีหรือความชั่วตลอดจนสภาพความเป็นอยู่ของมนุษย์นั้นขึ้นอยู่กับการกระทำของมนุษย์ จากการศึกษาเนื่องกันของการกระทำและการให้ผลของกรรมนี้ นับเป็นกระแสต่อเนื่องที่มาจาก การกระทำของบุคคลซึ่งยังมีกิเลสตัณหา ดังพุทธตรัสว่า ตัณหา ยังคนให้เกิด จิตของคนนั้น ย่อมวิ่งพล่าน สัตว์เวียนว้าย ไปสู่สงสาร กรรมเป็นที่พำนัก ของสัตว์นั้น” (ส.ส. 15/57) หมายความว่า บุคคลที่เกิดมาในโลกนี้ เมื่อยังมีกิเลส ตัณหา ครอบงำอยู่ในจิตใจ เขาเหล่านั้นก็ย่อมตกอยู่ภายใต้ อำนาจ การให้ผลของกรรมอย่างแน่แท้ สำหรับการให้ผลด้วยการส่งให้ไปเกิดในทางดี หรือในทางไม่ดี ซึ่งมีบันทึกไว้ในมหากัมมวิภังคสูตร พระพุทธเจ้าทรงจำแนกบุคคลที่จะไปเกิดในทางที่ดีและในทางที่ไม่ดีตามการให้ผลของกรรม (ม.อุปริ. 14/289-303) เมื่อก้าวในสรุปก็น่าจะเห็นการให้ผลของกรรม ดังต่อไปนี้

1. บุคคลที่ฆ่าสัตว์ ลักขโมย ประพฤติผิดในกาม พุตเท็จมีจิตพยาบาท เมื่อเขาตายไปแล้ว ย่อมไปเกิดในสุคติภูมิ
2. บุคคลบางคน แม้ว่าเขาจะเป็นผู้ฆ่าสัตว์ ลักขโมย ประพฤติผิดในกาม พุตเท็จมีจิตพยาบาท เมื่อเขาตายไปแล้วย่อมไปเกิดในสุคติภูมิ
3. บุคคลบางคน เป็นผู้เว้นจากการฆ่าสัตว์ ลักขโมย ประพฤติผิดในกาม พุตเท็จมีจิตพยาบาท เมื่อเขาตายไปแล้วย่อมไปเกิดในสุคติภูมิ

4. บุคคลบางคนถึงแม้ว่าจะเป็นผู้เว้นขาดจากการฆ่าสัตว์ ลักขโมย ประพฤติผิดในกาม พุทธเจ้า มีจิตพยายาม เมื่อเขาตายไปแล้วย่อมไปเกิดในทุคติภูมิ

จากหลักฐานดังกล่าว แสดงให้ผู้ศึกษาได้ทราบถึงความซับซ้อนในเรื่องการให้ผลของกรรม เพราะบุคคล ผู้กระทำความผิด ชนิดเดียวกัน แต่เวลาได้รับผลของกรรมนั้น มันแตกต่างกัน ดังนั้น การศึกษาเรื่องนี้ จึงเป็นประเด็นสำคัญที่จะต้องทำความเข้าใจให้ชัดเจน จากปัญหาข้อที่หนึ่งและข้อที่สามนั้น บุคคลที่กระทำความชั่วก็ไปเกิดในนรกแน่นอน ส่วนบุคคลที่กระทำความดีก็ไปเกิดในสวรรค์แน่นอน แต่ปัญหาข้อที่สองและข้อที่สี่นั้น บุคคลที่ทำความชั่วแล้ว ยังไปเกิดในสวรรค์และผู้ทำความดีไปเกิดในนรก ทำให้เกิดข้อสงสัย จากปัญหาข้อที่สอง และข้อที่สี่ นั้น อธิบายได้ดังนี้

การที่บุคคลที่ทำความชั่ว ทั้งทางกาย ทางวาจา ทางใจ เมื่อเขาผู้นั้นตายไปแล้วก็เกิดในสวรรค์ เป็นเพราะเขาผู้นั้นเคยทำกรรมดีไว้มากในชาติก่อน ๆ ด้วยผลกรรมดีนั้นยังตามให้ผลอยู่ในขณะที่กรรมชั่วที่เขากระทำใหม่ยังไม่สามารถที่จะให้ผลได้ กรรมชั่วที่เขาทำก็ยังไม่สามารถที่จะให้ผลในอนาคตข้างหน้า สำหรับการที่บุคคลกระทำความดี ทั้งทางกาย ทางวาจา และทางใจ เมื่อเขาตายไปแล้วก็ได้ไปเกิดในนรกนั้น เพราะบุคคลผู้นั้นเคยทำความชั่วไว้มากในชาติก่อน ๆ และการที่บุคคลผู้ทำความดีทั้งทางกาย ทางวาจา ทางใจ เมื่อเขาตายไปแล้ว ก็ได้ไปเกิดในนรก เป็นเพราะเขาผู้นั้น เคยทำความชั่ว ไว้มากในชาติก่อน ๆ ด้วยผลกรรมชั่วนั้น ยังตามให้ผลอยู่ในขณะที่กรรมดีที่เขากระทำใหม่ยังไม่สามารถที่จะให้ผลได้ กรรมดีที่เขาทำ ก็ยังไม่สามารถที่จะให้ผลในอนาคตข้างหน้า

นอกจากเหตุผลดังกล่าวแล้ว ในวัฏฏปมสูตรได้ยืนยันถึงขณะเมื่อบุคคลผู้ใกล้จะเสียชีวิตว่า “เมื่อจิตเศร้าหมอง ย่อมเข้าถึงทุกคติ เมื่อจิตไม่เศร้าหมองย่อมเข้าถึงสุคติ ในหลักฐานที่อ้างมานั้น เป็นเรื่องของบุคคลที่กำลังใกล้ความตาย ถ้าดวงจิตของเขามีความนึกคิดสิ่งใด เช่น เขาผู้นั้นมีดวงจิตยึดมั่นอยู่ในการกระทำดี เวลาเขาผู้นั้นตายแล้วก็จะไปเกิดในสุคติภูมิ ตรงกันข้ามกับบุคคลที่มียึดมั่นอยู่ในการกระทำชั่ว เมื่อเขาผู้นั้นตายแล้วก็จะไปเกิดในทุคติภูมิ ซึ่งก็เป็นไปตามอำนาจของอาสันนกรรมดังได้อธิบายมาแล้ว

สำหรับการให้ผลของกรรมในขณะที่มีชีวิตอยู่ในชาติปัจจุบันนี้ ในจุฬามณีวงศ์สูตร พระพุทธเจ้าได้ทรงจำแนกการให้ผลของกรรมไว้ค่อนข้างน่าสนใจ เพราะเป็นการรับผลกรรมในการดำเนินชีวิตปัจจุบัน (ม.อุปริ. 14/289) เมื่อกกล่าวโดยสรุปจะมีใจความดังต่อไปนี้

1. ผู้ใดฆ่าสัตว์ เมื่อมาเกิดเป็นมนุษย์เขาผู้นั้นจะมีอายุสั้น
2. ผู้ใดไม่ฆ่าสัตว์ เมื่อมาเกิดเป็นมนุษย์เขาผู้นั้นจะมีอายุยืน
3. ผู้ใดเบียดเบียนสัตว์ เมื่อมาเกิดเป็นมนุษย์เขาผู้นั้นจะมีโรคมาก
4. ผู้ใดไม่เบียดเบียนสัตว์ เมื่อมาเกิดเป็นมนุษย์เขาผู้นั้นจะมีโรคน้อย

5. ผู้ใดมักโกรธ เมื่อมาเกิดเป็นมนุษย์จะมีผิวพรรณไม่งาม หน้าตาก็ไม่สวย
6. ผู้ใดไม่มักโกรธ เมื่อมาเกิดเป็นมนุษย์จะมีผิวพรรณที่งาม หน้าตาก็สวย
7. ผู้ใดมีจิตใจริษยาผู้อื่น เมื่อมาเกิดเป็นมนุษย์ทำให้ไม่มีอำนาจวาสนา
8. ผู้ใดมีจิตใจไม่ริษยาผู้อื่น เมื่อมาเกิดเป็นมนุษย์ทำให้มีอำนาจวาสนา
9. ผู้ใดมีความตระหนี่ ไม่บริจาคทาน เมื่อมาเกิดเป็นมนุษย์ทำให้เป็นคนยากจน
10. ผู้ใดมีใจเสียสละให้ทาน เมื่อมาเกิดเป็นมนุษย์ทำให้เป็นคนร่ำรวย มีทรัพย์มาก
11. ผู้ใดไม่อ่อนน้อมถ่อมตน เมื่อมาเกิดเป็นมนุษย์ทำให้เกิดในตระกูลต่ำ
12. ผู้ใดอ่อนน้อมถ่อมตน เมื่อมาเกิดเป็นมนุษย์ทำให้เกิดในตระกูลสูง
13. ผู้ใดไม่ชอบแสวงหาความรู้ เมื่อมาเกิดเป็นมนุษย์ทำให้เป็นคนโง่เขลา
14. ผู้ใดชอบแสวงหาความรู้ เมื่อมาเกิดเป็นมนุษย์ทำให้เป็นคนเฉลียวฉลาด

จากหลักฐานที่อ้างอิงมานี้ บุคคลใดได้กระทำความอย่างใดไว้ เขาผู้นั้นย่อมได้รับผลของกรรมที่ตนทำไว้นั้น เมื่อกระแสแห่งกรรมนำบุคคลไปสู่สภาพอย่างใด เขาผู้นั้นย่อมได้รับสภาพอย่างนั้น เพราะผลของการกระทำย่อมเป็นไปตามเงื่อนไขแห่งเหตุปัจจัย ด้วยเหตุดังกล่าวมา การศึกษาหลักพุทธธรรมจึงมุ่งอบรมสั่งสอนให้มนุษย์โลกได้สั่งสมแต่การทำความดี เพื่อจะเป็นวิถีทางนำพามนุษย์ผู้กระทำความดีนั้นไปสู่ความสิ้นกรรม ดังพุทธดำรัส "... ถ้าท่านทั้งหลายกลัวต่อความทุกข์ ถ้าความทุกข์ไม่เป็นที่รักของท่านทั้งหลายแล้วไซ้ ท่านทั้งหลายอย่าได้ทำบาปกรรมทั้งในที่แจ้งหรือในที่ลับ ถ้าท่านจะทำหรือทำอยู่ซึ่งบาปกรรมไซ้ แม้จะหนีไปก็ไม่พ้นไปจากความทุกข์ได้เลย." (ขุ.อ. 25/115)

การสิ้นกรรม

ทัศนะกฎแห่งกรรมที่ปรากฏในหลักคำสอนของพระพุทธเจ้า นั้น แสดงให้เห็นถึงการมีอำนาจครอบคลุมขบวนการของชีวิต ของมวลมนุษย์ ผู้ประกอบไปด้วยกรรม อะไรก็ตามไม่ว่าจะเป็นการกระทำที่ดีหรือการกระทำที่ชั่ว ผู้ประกอบกรรมนั้น ๆ ก็ย่อมจะได้รับผลของกรรมนั้น โดยมีกฎยุติธรรม การที่เรามีชีวิตอยู่ในปัจจุบันอย่างนี้ ก็เปรียบเสมือนการมีชีวิตอยู่ในสนามของการแข่งขันเพื่อที่จะเลือกสรรแห่งการสร้างกรรม และเป็นสนามที่เป็นผลของการกระทำ แห่งมวลมนุษย์ที่ได้สร้างกรรมเอาไว้ในชาติก่อน (กรรมเก่า) ซึ่งผลกรรมที่เขาทำไว้นั้นจะตามส่งผลให้เขาได้รับ เมื่อผลกรรมตามมาทันโดยการกระทำกรรมนั้น มันจะทำหน้าที่ของตนเองอยู่ตลอดเวลา โดยไม่ละเว้นทั้งผู้ที่กระทำดี เขาก็จะได้รับผลดี เอาไว้เป็นสิ่งตอบแทน

สำหรับผู้ที่กระทำความชั่ว เขาก็จะได้รับผลชั่ว แต่เนื่องจากการกระทำของบุคคลมีความละเอียด จึงยากที่จะเข้าใจกระบวนการและความซับซ้อนของกรรม ดังได้แสดงมาข้างต้น แต่อย่างไรก็ตาม เมื่อมนุษย์ทุกคนต่างก็รักสุข เกลียดทุกข์ มุ่งแสวงหาความสุข เพราะความสุขเป็นสิ่งที่ทุกคนพึงปรารถนา แต่สำหรับสิ่งที่มนุษย์ทั้งหลายต้องการหลีกเลี่ยงหนีไปให้ไกลแสนไกลนั้นก็คือ ความทุกข์ ซึ่งหนทางที่จะทำให้พ้นไปจากความทุกข์ของมนุษย์เราก็มีเส้นทางที่มนุษย์ไม่กระทำความชั่ว ไม่ว่าจะอยู่ในสถานที่เปิดเผยและไม่เปิดเผย

ในประเด็นของความชั่วที่มนุษย์จำเป็นจะต้องหลีกเลี่ยงหนีไปให้ไกลแสนไกลนั้นก็คือ อกุศลกรรมบท 10 หมายความว่า การกระทำความชั่ว โดยทางกายกรรม วจีกรรม และมโนกรรม รวม 10 ประการ (ที.ปา.11/347) ดังจะอธิบายพอให้เกิดความเข้าใจดังต่อไปนี้

การกระทำความชั่วทางกายมี 3 ประการ คือ

การฆ่าสัตว์ (ปาณาติบาต)

การลักทรัพย์ (อทินนาทาน)

การประพฤตินิดในกาม (กาเมสุมิฉจจารย)

การกระทำความชั่วในวาจา 4 ประการ คือ

การพูดเท็จ (มุสาวาทา)

การพูดส่อเสียด (ปิสฺสูณาวาจา)

การพูดหยาบคาย (ผรุสวาท)

การพูดเพ้อเจ้อ (สัมผฺปลाप)

การกระทำความชั่วทางใจ 3 ประการ คือ

การเพ่งเล็งอยากได้ของผู้อื่น (อภิชฌา)

การคิดร้ายต่อผู้อื่น (พยาบาท)

การเห็นผิดจากทำนองคลองธรรม (มิจฉาทิสฺสุ)

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็สิ่งที่ไม่เป็นธรรมและสิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์เป็นไฉน คือ

ปาณาติบาต ๑ อทินนาทาน ๑ กาเมสุมิฉจจารย ๑ มุสาวาทา ๑ ปิสฺสูณาวาจา ๑ ผรุสวาท ๑ สัมผฺปลाप ๑ อภิชฌา ๑ พยาบาท ๑ มิจฉาทิสฺสุ ๑ นี้เรียกว่า สิ่งที่ไม่เป็นธรรมและสิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์ (อ.จ. ทสก. 24/171)

พระพุทธเจ้าได้แสดงคำสอนไว้น่าสนใจว่า ภาวะความเป็นมนุษย์เพื่อกระทำความดีได้ เป็นสิ่งที่ประโยชน์ทั้งต่อตนเองและผู้อื่น โดยที่มนุษย์จะไม่ต้องกระทำความผิดในสิ่งที่ไม่เป็นธรรม และสิ่งที่ไม่ก่อให้เกิดประโยชน์ ซึ่งสามารถกระทำได้ง่าย อันเป็นเหตุก่อให้เกิดความทุกข์โดยสิ้นเชิง ดังพุทธดำรัสที่ว่า

กรรมไม่ดี ไม่มีประโยชน์แก่ตน คนทำได้ง่าย ส่วนกรรมดีทั้งมีประโยชน์แก่ตน คนทำ
 ได้ยากอย่างยิ่ง ผู้ใดเป็นคนโง่เขลา เบาปัญญา เขาผู้นั้นมีความเห็นผิดเป็นชอบ ย่อมคัดค้าน
 คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าผู้ไกลจากกิเลส ผู้ประเสริฐทรงมีปกติ อยู่โดยธรรม การคัดค้าน คำสั่ง
 สอนและการเห็นผิดเป็นชอบของผู้นั้น ย่อมผลิตผลเพื่อฆ่าตน เหมือนขลุ่ยไฟฆ่าต้นไฟ (ฉะนั้น)
 บุคคลทำชั่วเองก็เศร้าหมอง ไม่ทำชั่วเองก็หมดจดเอง ความบริสุทธิ์ ไม่บริสุทธิ์ เป็นของเฉพาะตัว
 คนอื่น ๆ จะทำคนอื่นให้หมดจดหาได้ไม่ บุคคลไม่ควร เอาประโยชน์ของผู้อื่น แม้มากมาทำลาย
 ประโยชน์ของตนเองให้พินาศไป รู้จักประโยชน์ของตนเองแล้ว ควรชวนชวายเป็นประโยชน์
 ของตนเท่านั้นก่อน (ช.ธ. 25/163-166)

คำอธิบายดังกล่าวข้างต้น ทศนะทางพุทธปรัชญา มีจุดมุ่งหมายในการสั่งสอนให้
 มนุษย์ที่จะดำรงตนไว้ในหนทางที่ถูกต้องดีงาม พึงหลีกเลี่ยงไปให้ไกลจากหนทางแห่งความชั่ว คือ
 อกุศลกรรมบถ ทั้ง 10 ประการ ถ้าหากว่ามนุษย์ต้องการจะข้ามพ้นกฎแห่งกรรมก็ควรประพฤติ
 ปฏิบัติตนเองตามหลักธรรมแห่งทางสายกลาง หมายความว่า การไม่ดำเนินไปในทางสุดโต่ง 2
 สาย คือ กามสุขัลลิกานุโยค (การเกี่ยวข้องกับกามสุข) และอัตตakilมณานุโยค (การทำความ
 ลำบาก ทรมานตนเองให้เดือดร้อน) ซึ่งทางสายกลางที่ได้แสดงมานี้ หมายถึง การประพฤติปฏิบัติ
 ตนเองตามกรรมวิธีแห่งอริยมรรคนั้นเอง ดังพุทธดำรัสกล่าวว่า

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ปฏิปทา สายกลาง จักไม่เข้าไปใกล้ที่สุด 2 อย่าง ยิ่งนั้น ตถาคต
 ได้ตรัสรู้แล้ว ด้วยปัญญาอันยังทำดวงตาให้เกิด ย่อมเป็นไปเพื่อความสงบ เพื่อความรู้ยิ่ง เพื่อ
 ความตรัสรู้ เพื่อนิพพาน..... ปฏิปทาสายกลางนั้นได้แก่ อริยมรรค มีองค์ 8 นี้แหละ คือ ปัญญา
 อันเห็นชอบ ๑ ความคิดชอบ ๑ เจรจาชอบ ๑ การงานชอบ ๑ เลี้ยงชีวิตชอบ ๑ พยายามชอบ ๑
 ระลึกชอบ ๑ ตั้งจิตชอบ ๑

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย นี้แหละปฏิปทา สายกลางนั้น ที่ตถาคตได้ตรัสรู้แล้วด้วยปัญญา
 อันยัง ทำดวงตาให้เกิด ย่อมเป็นไปเพื่อความสงบ เพื่อความรู้อันยิ่ง เพื่อความตรัสรู้ เพื่อนิพพาน
 (วินย. 4/13)

อริยมรรค อันประกอบด้วยองค์ 8 ประการนี้แล คือ สัมมาทิฐิ ฯลฯ สัมมาสมาธิ เป็น
 ปฏิปทา ให้ถึงความดับแห่งกรรม (อุ. จก. 22/63)

จากพระพุทธดำรัสที่กล่าวไว้ข้างต้นนี้ ได้แสดงผู้ศึกษาเห็นว่า อริยมรรคอันประกอบไป
 ด้วยหลักธรรม 8 ประการ เป็นวิถีทางแห่งการปฏิบัติเพื่อความสิ้นกรรม เพื่อการหลุดพ้นกรรม คือ
 การเข้าถึงนิพพาน อันเป็นจุดสูงสุด หรือจุดสูงสุดแห่งหลักธรรม ตามคำสอนในพุทธปรัชญา